

LA MEMÒRIA DE LES PERSONES

Sant Pere de Riudebitlles és una vila de poc més de dos mil habitants situada al nord del Penedès, al límit amb l'Anoia. És petita i industriosa, un nucli compacte i cinc barris ben diferenciats, amb el Riudebitlles que la travessa i dona vida a les sèquies que reguen els horts i alimenten els molins paperers centenaris que es troben per tota la vall plena d'hortos, vinyes i boscos, on s'alça el turó de Sant Jeroni. L'església mil·lenària presideix el barri antic de carrers estrets plens de cases grans, molins, places...

Sant Pere de Riudebitlles no són tan sols les pedres i els paratges, les sèquies i els molins, els horts i els carrers, perquè Sant Pere està fet amb la vida de milers de persones al llarg de la seva història, milers de persones que han treballat als molins, als horts, que han fet de mestres i de paletes, lampistes i fusters, ferrers i traguiners, teulers, pastissers, pastors, carnisers i forners, teixidors, priors, matalassers, mossens i desenes d'oficis més.

Malauradament les pedres costen molt més d'esborrar que els fets de les persones. El pas del temps estén un vel sobre la vida i l'obra de tanta gent, i l'oblit se'n va apoderant, els noms es van perdent i les seves obres van desapareixent. El temps i la mala memòria fa que costi recordar-se del que passava fa cinquanta anys, i que no en sabem pràcticament res dels fets de fa cent, cinc-cents, mil anys. La memòria dels llocs sovint és fràgil i delicada.

Sant Pere de Riudebitlles va començar a principis del s. XX un lent procés per evitar que la memòria es perdés per sempre més, i esdevingués una vila sense passat, la qual cosa va permetre a poc a poc saber una mica més de tots plegats.

Cristòfor Cardús (1906-1998) va transcriure les memòries d'un forner que va viure el convuls segle XIX, va fotografiar molts racons de Sant Pere i va guardar amb cura alguns dels plànols de la capella del Santíssim. Amb l'ajuda d'Enric Ribas i el filòleg Joan Corominas van publicar, amb el suport de la Societat Catalana de Geografia, el primer recull de noms de lloc i de cases de Sant Pere, il·lustrat amb plànols de la vila i mapes del terme municipal, una col·lecció que l'inici de la Guerra Civil va estroncar.

Ramon Puigcorbó (1916-1991) va ser mestre de molts riudebitllencs, i va interessar-se pels orígens més remots de Sant Pere i d'altres pobles de l'entorn. Va resseguir l'etimologia del nom de Riudebitlles fins als inicis i en va escriure diversos estudis.

Altres persones de forma voluntària han estudiat altres parcel·les de la memòria col·lectiva de la vila, tals com els jaciments arqueològics de la prehistòria, el cinema, el teatre, els edificis, el món del paper o l'ensenyament.

De mica en mica la història de Sant Pere va prenent forma davant els nostres ulls, i allà on veiem les pedres de l'església, del Pont Nou o de cal Jan, també hi veiem la presència dels qui els van manar construir, fer servir o cremar. Les pedres prenen vida i comencen a dialogar amb qui se les mira, comencen a tenir passat i present.

Excursió a Nùria d'un grup de nois i noies de Sant Pere (1958). (Arxiu Maria Nadal). (La de la fletxa és la M. Àngels).

El camí que es va iniciar fa cent anys l'ha fet ample i planer la Maria Àngels Torrents i Rosés (Sant Pere de Riudebitlles, 1940-2004), que el passat dia de Sant Joan ens va deixar. La seva feina pacient i immensa ha consistit a posar noms i cognoms als nostres avantpassats, a descobrir els seus oficis, amb qui es van casar, quants fills van tenir i quants d'ells van arribar a grans, quan van néixer i de què i quan van morir, on vivien i d'on venien.

Amb molt de treball i paciència va anar recuperant a poc a poc els rastres d'aquest passat que és necessari per a poder entendre el present i endevinar el futur. Va recórrer els segles i de mica en mica va anar teixint els lligams invisibles que existeixen entre les persones, va fer llum d'uns temps que la memòria ja havia oblidat.

De petita jugava amb els papers antics i polsosos escrits en lletres difícils de llegir que guardaven a cal Rafeques. I mirava encuriosida el nom de les persones enterrades sota les làpides de pedra del terra de l'església poc abans que les tapessin amb un paviment de terratzo. Va ser una de les primeres persones de la vila a poder anar a la universitat, i poc després va entrar a formar part del professorat de l'Escola de Mestres de la Universitat Autònoma de Barcelona.

És aquí on comença la feina més important de la seva vida, la redacció de la tesi doctoral de demografia històrica presentada el 1993 sota el nom de "Transformacions demogràfiques en un municipi industrial català: Sant Pere de Riudebitlles, 1608-1935". Van ser molts anys buidant els gruixuts llibres de l'Arxiu Parroquial, salvat in extremis dels focs de la Guerra Civil, omplint milers

Excursió al Coll de Finestrelles (1958). (Arxiu Maria Nadal). (La de la fletxa és la M. Àngels).

de fitxes sobre bateigs, casaments i defuncions. A poc a poc, la història d'aquesta vila penedesenca s'anava omplint de noms, de fets, de persones, que es comunicaven amb nosaltres des d'altres temps, i dels quals començàvem a saber-ho tot. La seva feina estava centrada en el ric Arxiu Parroquial, en llibres que ningú havia obert en molts segles, però també en l'Arxiu Municipal, en arxius particulars on es guardaven testaments, documents de compra-venda, litigis i altres papers que ajudaven a entendre una mica més la vida dels nostres avantpassats.

Els estudis han permès saber que el 917 ja existia una església dedicada a Santa Maria i a Sant Pere; que els senyors de Cerdanya, en Guifré i na Guisla, van donar el terme municipal, tal com el coneixem ara, el 1012; que el Priorat de Sant Pere pertanyia a l'abadia de San Martino dell'Isola Gallinara situada a Albenga, prop de Gènova; que el Papa Luna va arruïnar el poble quan va ser prior, que els monjos de Montserrat ens van acollir a principis del s XV, quan Sant Pere tenia poc més de tres-cents habitants i alguns molins fariners que el s XVI es van anar transformant en molins paperers. Sabem de febres, epidèmies i mortaldats, dels nocius efectes de la Guerra de Successió, de la Guerra del Francès i de les Carlinades, i de la construcció del pont Nou, les sèquies, l'església i Sant Jeroni. Sabem del marquès de Llió i altres que van impulsar la fabricació del paper, de la caiguda del pont Nou per un terratrèmol i de les lluites per l'aigua de pagesos i paperers. De la capella de Sant Domingo i el fort caràcter de la marquesa, que en tenia cura. Sabem del procés d'industrialització i l'arribada de gent d'arreu per treballar en un poble pròsper, fabricant de paper, teixits o aiguardents. Dels priors, monjos i mossens, dels molts mestres que han ensenyat a generacions de riudebitllencs, i de tantes persones que fan que Sant Pere no ens sigui estranya i freda.

Àngels Torrents (1990). (Arxiu Maria Nadal).

*Inauguració de l'exposició d'objectes religiosos de Sant Pere, organitzada pel Grup de Recerques Històriques (2002).
(Arxiu Grup de Recerques Històriques).*

La feina de la Maria Àngels no es va aturar amb la tesi, sinó que va presentar nous treballs fets a partir de les recerques fetes per a la tesi en nombrosos congressos internacionals sobre demografia, on el nom de Sant Pere de Riudebitlles va esdevenir familiar: no en va ésser un dels pobles de la península ibèrica més ben estudiat. I molts van ser els arxius parroquials i municipals que va visitar i estudiar recorrent tota la geografia catalana de punta a punta.

A part de professora de la UAB, era membre de l'equip del Centre d'Estudis Demogràfics, un dels centres més prestigiosos d'Europa en l'estudi de demografia i dels moviments de població. Això li va permetre fer estades en universitats com Cambridge o Berkeley per ampliar els seus coneixements en demografia, i ampliar els seus estudis.

La Maria Àngels estava treballant en diversos temes en el moment de la seva mort. El més interessant per als riudebitllencs era la història de la Sèquia Comunal, el rec, que ha estat cabdal per a la història de la vila ja que l'aigua ha permès i permet regar i fer paper. Remenava els papers on s'explicava el funcionament d'aquesta institució històrica, la construcció d'aqüeductes, l'arribada dels paperers, l'ús i el malús de l'aigua i tantes altres coses que el temps de mica en mica ha esborrat. Seran feines inacabades de qui s'estimava la seva feina, i algun dia algú s'haurà d'animar a acabar.

A mesura que la llum permetia veure el que s'amagava darrere el vel de la memòria, nous camins s'han obert i la feina de la Maria Àngels s'ha enriquit amb la col·laboració d'aquells que creuen que saber d'on venim és important. És aquí on apareix el Grup de Recerques Històriques de Sant Pere de Riudebitlles, del qual era integrant. Aquest grup neix amb la voluntat de divulgació de tot allò que ens és proper, neix a partir dels escrits històrics que comencen a publicar-se

conjuntament en el programa de la Festa Major de 1989. Les ganes, la inexperiència i la il·lusió dels integrants eren matisades per la seva rigorositat i precisió. Així, a poc a poc, a Sant Pere sabem una mica què va passar a la Guerra del Francès, a les Carlinades, el dia en què la Guerra Civil va acabar, d'on vénen els noms, malnoms i motius de les cases, els fets més importants dels darrers cinquanta anys o les barraques de vinya que queden al municipi.

El Grup de Recerques Històriques encara escriu els articles històrics del programa de Festa Major, i ho fa de manera ininterrompuda des de fa 16 anys. També organitza excursions per conèixer el territori i els edificis, ha publicat un llibre, munta exposicions i moltes altres activitats que han permès als ciutadans conèixer el passat proper de la vila.

La història d'un lloc la fem entre tots, tots els qui hi vivim en som protagonistes. Però hi ha persones que van un pas endavant i obren nous camins, persones que marquen un abans i un després en la vida d'una comunitat on moltes coses ja no tornaran a ser com abans. La Maria Àngels va ser una persona que va parlar de les altres persones, va impedir que les oblidéssim per sempre, les va rescatar i els va donar veu, nom, edat, feina i tantes altres coses que ens les fan presents.

El Grup de Recerques Històriques farem que aquest esperit es mantingui, perquè, sent fidels a la memòria de la nostra història, serem fidels a nosaltres mateixos, i així, farem que la Maria Àngels, que ha ajudat a recuperar la nostra memòria, segueixi sempre present.

Grup de Recerques Històriques

Sant Pere de Riudebitlles, setembre del 2004

Carme Alsina Sánchez

Fina Carol Masana

Rosa Maria Esteve Nadal

Montserrat Esteve Junqué

Anna Lloret Calvo

Joan Batista Morgades Llobet

Josep Torrents Alegre

Blai Vilà Sarrà

L'Àngels Torrents va néixer a Sant Pere l'agost de 1940 en el si d'una família pape-rera. Era la cinquena de sis germans, tres nois i tres noies. De petita va anar a estudi amb la senyora Rosa Juvé i després va passar uns anys a l'acadèmia Cots fins que l'any 1952 va anar interna a les Teresianes de Barcelona, on va rebre una edu-cació generalista, ja que, segons la mentalitat de l'època era el que més convenia a una noia. Als setze anys va sortir de l'escola i va tornar a Sant Pere, però des-prés de la mort del seu pare, ocorreguda l'any 1957, decideix estudiar. És llavors quan es treu en poc temps el batxillerat lliure, anant a classes amb la Montserrat Ortiz i després, a Barcelona, estudia la carrera de filosofia i lletres.

Un cop llicenciada, va estar uns anys treballant de professora de secundària a l'es-cola Talita de Barcelona. Allà es van trobar un grup de persones progressistes amb alguns dels quals encara ara mantenia molt bones relacions i amb les quals va engegar grans projectes, com la participació en la redacció de la Gran Enciclopèdia Catalana, o l'entrada com a professora a la Universitat Autònoma a principis dels anys 70. A l'escola de mestres de la UAB va ser on va començar a elaborar la tesi-na sobre La població de Sant Pere de Riudebitlles entre els anys 1675-1799, que més tard i després de més de deu anys de dedicació, va completar amb la seva tesi doctoral, que va presentar l'any 1993. Paral·lelament va iniciar la col·laboració amb el Centre d'Estudis Demogràfics publicant nombrosos treballs sobre demogra-fia històrica, que tenien com a base l'exhaustiu estudi sobre la població que havia fet de Sant Pere, en diverses publicacions d'àmbit estatal i internacional. Va fer estades a Anglaterra i Estats Units per ampliar els seus estudis sobre demografia i va poder visitar arxius importants. Actualment impartia classes a la Facultat de Geografia i Història de la UAB.

Al gener d'aquest any se li va declarar una greu malaltia, contra la qual l'Àngels va plantar cara fins a l'últim moment, el 24 de juny del 2004.

COL·LABORACIONS

